

3. การร่วมดำเนินการ

เมื่อสมาชิกในกลุ่มได้รับมอบหมายตามบทบาทและหน้าที่ของตน เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันกำหนดขึ้น มีการดำเนินงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นและบรรลุตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนดขึ้น โดยสมาชิกกลุ่มมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำหน้าที่ของตนให้สมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มทราบ ภายในกลุ่มมีการประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของสมาชิกในกลุ่ม หรือกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อสรุปผลสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างขั้นตอนการทำกิจกรรมของกลุ่ม เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม

การออกไปจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เพื่อนำมาสรุปเป็นแนวทางในการทำงานครั้งต่อไป ภายในกลุ่มมีการนำองค์ความรู้ในชุมชน มาใช้ในการทำกิจกรรมของกลุ่ม โดยให้ภูมิปัญญา หรือสมาชิกที่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ และการดำเนินของกิจกรรมกลุ่มมาเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ สมาชิกในกลุ่มมีการร่วมกันเพื่อทำกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่ม ได้เรียนรู้ขั้นตอนในการทำกิจกรรมหรือผลิต รวมทั้งสมาชิกสามารถมีความรู้และควบคุมคุณภาพ ของผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตนเองตั้งแต่การเริ่มต้นกระบวนการผลิตจนกระทั่งสิ้นสุดการผลิตก่อน การนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปสู่ตลาดหรือจำหน่าย

สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะสามารถตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้กรณีที่เกิดปัญหา ขึ้นจากการทำกิจกรรมหรือขั้นตอนการผลิตสมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และสามารถเสนอแนวทางในการแก้ไข รวมทั้งสมาชิกทุกคนร่วมกันยอมรับและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่มีการกล่าวโทษหรือว่าร้ายสมาชิกอื่นๆ โดยกลุ่มจะฝึกให้สมาชิกทุกคนมีภาวะการณ เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมและการแก้ปัญหา ในการดำเนินงานหรือทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มสมาชิกในกลุ่มมีการสนับสนุนซึ่งกันและกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเอง และพัฒนากลุ่ม อย่างสม่ำเสมอ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้ออกไปเรียนรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจ และนำกลับมาถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้ฟัง

การร่วมกันลงมือทำเพื่อลองผิดลองถูกของสมาชิก จนกระทั่งกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ เป็นที่ยอมรับภายในกลุ่มและสามารถจัดจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ให้กลุ่มสมาชิกภายในกลุ่ม การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเพื่อทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ในการทำกิจกรรมของกลุ่ม เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านแก้แสบสมาชิกทุกคนช่วยเหลือกัน ดูแลเพื่อนบ้าน ดูแลเยาวชน มีการตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มหลายฝ่าย มีการแบ่งงาน แบ่งหน้าที่กันชัดเจน

4. การร่วมสรุปบทเรียน

การร่วมสรุปบทเรียนเพื่อสร้างพลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อและนำไปสู่การพัฒนา ซึ่งบทเรียนรวมทั้งบทเรียนภายในชุมชนและนอกชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 บทเรียนภายใน

บทเรียนภายในเป็นบทเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ ทบทวน และวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของกลุ่ม รวมทั้งการประเมินความสำเร็จในการทำกิจกรรมของกลุ่ม โดยผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ร่วมกันสรุปเป็นบทเรียนของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมหรือการผลิตของกลุ่ม การนำภูมิปัญญาของชุมชน หรือนำประสบการณ์ที่สมาชิกได้รับ ตลอดจนแนวทางการป้องกันและการแก้ปัญหาของกลุ่ม ร่วมกันบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรหรือถ่ายทอดให้กับสมาชิกภายในกลุ่มหรือสมาชิกใหม่ ให้เข้าใจถึงการดำเนินงาน ดังนั้น การรวบรวมและการจัดเก็บองค์ความรู้ เพื่อใช้สำหรับให้สมาชิกในกลุ่มหรือผู้ที่สนใจสามารถนำไปศึกษา และวางเป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือการดำเนินงานภายในกลุ่มได้ นอกจากนี้ การจัดเวทีสำหรับให้สมาชิกแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นให้สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปปฏิบัติได้จริง

4.2 บทเรียนภายนอก

บทเรียนภายนอกเป็นบทเรียนที่เกิดจากสมาชิกภายในกลุ่มนำความรู้และประสบการณ์ ที่ได้รับการอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยงานต่างๆ หรือจากกลุ่มอื่นๆ มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกของกลุ่มรับทราบ และนำมาถอดสรุปเป็นบทเรียน และองค์ความรู้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลของกลุ่มในการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยสามารถนำบทเรียนและองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ถ่ายทอดหรืออบรมให้กับสมาชิกในกลุ่ม ผู้สนใจ หรือหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชมหรือศึกษาดูงานของกลุ่ม

5. การร่วมรับผล

ร่วมรับผลจากการกระทำ โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน รับผลที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์เมื่อกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมจนประสบความสำเร็จ การประชุมสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละครั้งและถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ

เมื่อสมาชิกที่ดำเนินการประสบความสำเร็จนอกจากมีการถ่ายทอดให้สมาชิกอื่นๆ ได้รับทราบแล้ว ยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับสมาชิกหรือภูมิปัญญาที่นำความรู้มาถ่ายทอดในกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และให้กำลังใจระหว่างสมาชิกที่มีการเสียสละตนเพื่ออบรมและนำความรู้มาถ่ายทอดให้สมาชิกได้ทราบ

การดำเนินการตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดกิจกรรมไว้ ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจเป็นค่าตอบแทนในรูปแบบของเงินปันผลซึ่งสมาชิกจะได้รับเมื่อครบปีจากการร่วมลงทุนหรือหุ้นร่วมกันเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม รายได้ที่ได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทั้งตลาดภายในและภายนอกชุมชน เมื่อครบปีสมาชิกในกลุ่มจะมีการประชุมร่วมกันเพื่อชี้แจงและแบ่งผลประโยชน์ตามสัดส่วนที่สมาชิกแต่ละคนควรได้รับ

นอกจากนี้ การรับผลประโยชน์อาจเป็นในรูปแบบการรับค่าจ้างหรือค่าแรง เนื่องจากปัจจุบันการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง สมาชิกมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเป็นค่าครองชีพ ดังนั้น การบริหารจัดการบางกลุ่มจึงมีการใช้รูปแบบการจ้างแรงงานในชุมชนหรือสมาชิกเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม โดยการจ้างหรือให้ค่าแรง กลุ่มจะประชุมร่วมกัน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และตกลงสัดส่วนค่าจ้างที่ได้รับ โดยกำหนดเป็นระเบียบหรือลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบและมีการบริหารกลุ่มที่โปร่งใส

สรุปขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งต้องมีการรวมคน รวมกลุ่ม โดยการรวมกลุ่มต้องมีผู้นำหรือแกนนำต้องสามารถรวมใจ ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่ยอมรับของสมาชิก ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการร่วมระดมเงินลงทุน การให้กำลังใจแก่กันและกัน การรวมกลุ่มและมีการแบ่งงานกันตามหน้าที่ ต้องผ่านการระดมสมองของสมาชิกเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนในการแก้ปัญหา การร่วมดำเนินการเมื่อสมาชิกในกลุ่มดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติหน้าที่สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ สมาชิกในกลุ่มสามารถนำความสำเร็จดังกล่าวมาสรุปเป็นแนวทางเพื่อใช้ในการปฏิบัติครั้งต่อไปได้ และร่วมสรุปบทเรียนเป็นการสร้างพลังปัญญาทำให้เกิดการเชื่อมต่อและนำไปสู่การพัฒนา โดยบทเรียนสามารถเกิดขึ้นได้จากทั้ง ภายในและนอกชุมชน สุดท้ายการร่วมรับผลประโยชน์เกิดจากการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมพลังความคิดของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

ตาราง 6 องค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้

ลำดับที่	ชื่อกลุ่ม	วิธีการเรียนรู้		ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้		
		ภายในชุมชน	ภายนอกชุมชน	ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	ปัจจัยสภาพแวดล้อม
1. อำเภอเมืองสมุทรปราการ	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบาติกแฮ๊ส	✓	✓	✓	✓	✓
	กลุ่มสตรีพัฒนาบางปูใหม่ น้ำพริกแม่มะลิ เกิดแสง	✓	✓	✓	✓	✓
	วิสาหกิจชุมชนทองกรวยกรอบเบญจรงค์	✓	✓	✓	✓	✓
2. อำเภอ บางเสาธง	วิสาหกิจชุมชนผู้สูงอายุ50 ริมคลอง	✓	✓	✓	✓	✓
	วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนสุวรรณภูมิ	✓	✓	✓	✓	✓
	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสี่สิบตารางวาสายบี	✓	✓	✓	✓	✓
	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 201 พัฒนา	✓	✓	✓	✓	✓
3. อำเภอ พระประแดง	กลุ่มเครื่องทอสมุนไพร ตำบลทรงคนอง	✓	✓	✓	✓	✓
	วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮม สเตย์	✓	✓	✓	✓	✓
	กลุ่มนวดแผนไทย ตำบลบางยอ	✓	✓	✓	✓	✓
4. อำเภอ พระสมุทรเจดีย์	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คู่สร้าง-คู่สม	✓	✓	✓	✓	✓
	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองยายหลี	✓	✓	✓	✓	✓

ตาราง 6 องค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้ (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อกลุ่ม	วิธีการเรียนรู้		ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้		
		ภายในชุมชน	ภายนอกชุมชน	ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	ปัจจัยสภาพแวดล้อม
5. อำเภอบางพลี	วิสาหกิจชุมชน กลุ่มสปูฟักข้ามฯชบุรีรินทร์ (OTOP)	✓	✓	✓	✓	✓
	วิสาหกิจชุมชน กลุ่มกระเป่าเตคูพาจ (ปุณณิกา เตคูพาจ)	✓	✓	✓	✓	✓
	วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเก้าแสน	✓	✓	✓	✓	✓
6. อำเภอบางบ่อ	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสร้างโชค	✓	✓	✓	✓	✓
	กลุ่มอาชีพสตรีบางบ่อ หมู่ 1	✓	✓	✓	✓	✓

จากตาราง 6 องค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้สรุปได้ดังนี้

1. วิธีการเรียนรู้

1.1 ภายในชุมชน

วิธีการเรียนรู้ภายในชุมชนเกิดจากการจัดการความรู้โดยชุมชนกำหนดผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้หรือประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในกลุ่มหรือชุมชน นอกจากนี้ องค์ความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้รับสามารถถ่ายทอดให้คนภายนอกรับรู้และสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นช่องทางในการสืบทอดและมีการสร้างทายาทรุ่นใหม่ขึ้น เพื่อเป็นผู้สืบทอดองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป การเรียนรู้ของสมาชิกชุมชนหรือกลุ่มสามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งหรือศูนย์เรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้น การเปิดโอกาสให้ผู้สนใจจากภายนอกเข้ามาเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชนหรือกลุ่มและสามารถนำเอาความรู้ไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ อาจมีการจัดตั้งเวทีเพื่อใช้สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มขึ้นภายในชุมชน และมีการจัดการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์กันอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ภายนอกชุมชน

วิธีการเรียนรู้ภายนอกชุมชนเกิดจากการส่งสมาชิกในกลุ่มเข้าร่วมอบรมหรือศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอก เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับสมาชิก และสร้างความตระหนักให้กับผู้ได้รับการอบรม โดยสมาชิกที่ไปอบรมต้องสามารถนำความรู้ที่ได้รับกลับมาถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ให้คนในกลุ่มหรือชุมชนเกิดการเรียนรู้ และมีการถอดสรุปบทเรียนเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของกลุ่มต่อไป นอกจากนี้ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายนอก เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ที่ให้ความรู้ เป็นต้น ซึ่งเป็นอีกช่องทางในการเรียนรู้ของสมาชิกสามารถนำความรู้มาถ่ายทอดภายในกลุ่มและดำเนินงานกลุ่มตามความรู้ที่ได้มา อาจมีการลองผิดลองถูกจนสามารถปรับและประยุกต์ให้เข้ากับการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งสามารถนำมาเป็นประสบการณ์เพื่อแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มหรือเครือข่ายได้อีกทาง

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

2.1 ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายในเกิดจากสมาชิกภายในกลุ่มหรือชุมชนมีความสนใจอยากเรียนรู้ขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่ม และเกิดการลองผิดลองถูกเพื่อเป็นแนวทางประยุกต์ใช้กับการทำกิจกรรมของกลุ่ม หากในกลุ่มหรือชุมชนมีสมาชิกที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์กับกลุ่มหรือชุมชน โดยสมาชิกในกลุ่มหรือชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาต่อยอดในกระบวนการผลิตหรือการทำกิจกรรมของกลุ่ม ดังนั้น กลุ่มที่มีความพร้อมทั้งองค์ความรู้ผู้ถ่ายทอดและอุปกรณ์จึงสามารถถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์กับสมาชิกในกลุ่มได้ทราบถึงกระบวนการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมและสามารถนำความรู้นั้นไปปฏิบัติต่อยอดสร้างเป็นอาชีพและเพิ่มรายได้ของตนเอง เพื่อเป็นองค์ความรู้และนำกลับมาถ่ายทอดให้สมาชิกอื่นๆ ได้ทราบและสามารถปฏิบัติตามได้จากประสบการณ์จริง

2.2 ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกเกิดจากการเข้ามามีส่วนร่วมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ ร่วมมือกันเพื่อส่งเสริม จัดการอบรมให้กับสมาชิกในกลุ่ม หรือพากลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ไปศึกษาดูงานกลุ่มอื่นๆ นอกพื้นที่เพื่อเป็นตัวอย่างและแนวทางในการดำเนินงาน อีกทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม เพื่อใช้และสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้หรือเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างกลุ่มเพื่อนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ต่อไป

2.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมเกิดขึ้นภายในชุมชนจากทรัพยากรหรือวัตถุดิบที่มีอยู่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการผลิตหรือการทำกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อสร้างประโยชน์และรายได้ให้กับชุมชน โดยกลุ่มหรือชุมชนสามารถนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การใช้ทรัพยากรอาจเกิดจากการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นหรือจากสมาชิกสู่สมาชิก ซึ่งเป็นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างรายได้และอาชีพให้กับกลุ่มหรือชุมชน

ตาราง 7 การนำไปใช้ประโยชน์

ลำดับที่	ชื่อกลุ่ม	ระดับสมาชิก	ระดับกลุ่ม	ระดับชุมชน
1. อำเภอเมืองสมุทรปราการ	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบาติกแฮนด์	√	√	√
	กลุ่มสตรีพัฒนาบางปูใหม่ น้ำพริกแม่มะลิ เกิดแสง	√	√	√
	วิสาหกิจชุมชนทองกรวยกรอบ เบญจรงค์	√	√	√
2. อำเภอ บางเสาธง	วิสาหกิจชุมชนผู้สูงอายุ50 ริมคลอง	√	√	√
	วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชน สุวรรณภูมิ	√	√	√
	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสี่สีบ ตารางวาสายปี	√	√	√
	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 201 พัฒนา	√	√	√
3. อำเภอ พระประแดง	กลุ่มเครื่องทอสมุนไพร ตำบลทรงคะนอง	√	√	√
	วิสาหกิจชุมชนบางน้ำผึ้ง โฮมสเตย์	√	√	√
	กลุ่มนวดแผนไทยตำบลบางยอ	√	√	√
4. อำเภอ พระสมุทรเจดีย์	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคู่สร้าง-คู่สม	√	√	√
	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านคลองยายหลี	√	√	√

ตาราง 7 การนำไปใช้ประโยชน์ (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อกลุ่ม	ระดับสมาชิก	ระดับกลุ่ม	ระดับชุมชน
5. อำเภอ บางพลี	วิสาหกิจชุมชน กลุ่มสุฟักข้าว มัจฉุรินทร์ (OTOP)	√	√	√
	วิสาหกิจชุมชน กลุ่มกระเป่า เดคูพาจ (ปทุมธานี เดคูพาจ)	√	√	√
	วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน แก้วแสน	√	√	√
6. อำเภอ บางบ่อ	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสร้างโชค	√	√	√
	กลุ่มอาชีพสตรีบางบ่อ หมู่ 1	√	√	√

จากตาราง 7 การนำไปใช้ประโยชน์ สรุปได้ดังนี้

1. ระดับสมาชิก

สมาชิกกลุ่มสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากภูมิปัญญาหรือจากความรู้หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์มาใช้ต่อยอด ประยุกต์ใช้ในการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ของตนเองและของกลุ่ม รวมทั้งการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม และมีเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม การนำเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิตหรือการทำกิจกรรมของกลุ่ม สมาชิกทุกคนและผู้สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ เช่น กลุ่มแม่บ้านแก้วแสน มีการนำเทคโนโลยีด้านการเกษตรเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต และมีการศึกษาความรู้เพิ่มเติมจากนักวิชาการ โดยนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดต่อยังสมาชิกหรือกลุ่มขนาดพื้นที่ตำบลบางยอที่ได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านที่สืบทอดความรู้กันมารุ่นต่อรุ่น ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้ ไม่ให้หายไป เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาและทำให้สมาชิกกลุ่มในท้องถิ่นมีอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้น

2. ระดับกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มสามารถสรุปและนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการผลิตหรือการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม มาสรุปและรวบรวมเป็นองค์ความรู้ของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการความรู้และประสบการณ์ เพื่อถ่ายทอดหรือเผยแพร่ระหว่างกลุ่มที่สนใจหรือมีการดำเนินกิจกรรมแบบเดียวกัน และสามารถสร้างหรือจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กลุ่มหรือชุมชนอื่นๆ เข้ามาศึกษาดูงาน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดกลับไปปฏิบัติให้เหมาะสมกับกลุ่มของตนเองจนประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ เช่น กลุ่มแม่บ้านแก้วแสน ที่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของอำเภออื่นๆ ที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดการทำเอากว๊ยเห็ดให้กับชุมชน ทรงคนอง เป็นต้น

3. ระดับชุมชน

สมาชิกกลุ่มสามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ ไปถ่ายทอดให้กับเยาวชนหรือบุคคลภายนอกกลุ่มหรือพื้นที่ โดยมุ่งเน้นให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพ และสร้างเป็นรายได้เสริม รวมทั้งนำไปสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ผลประโยชน์ที่ได้รับในรูปแบบเงินสามารถนำกลับมาช่วยกลุ่มหรือชุมชนได้ เช่น การให้ทุนค่าเล่าเรียนบุตร การช่วยเหลือคนในชุมชนกรณีเกิดการเจ็บป่วยหรือถึงแก่ชีวิต นอกจากนี้ การนำความรู้และประสบการณ์อาจนำมาต่อยอดพัฒนากระบวนการผลิตและกิจกรรมของกลุ่มจนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหรือชุมชนไปใช้งานต่างๆ เช่น งานวันเด็ก งานปีใหม่ งานทำบุญในวันสำคัญต่างๆ รวมทั้งนำมาเป็นของที่ระลึกในวันสำคัญเพื่อมอบให้กับบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้กับกลุ่มหรือชุมชน

3. ตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดีและการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชนในชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีและการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชนในชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ สามารถนำมากำหนดเป็นตัวบ่งชี้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ลำดับขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้

1.1 การรวมคน

1) ชุมชนต้องมีผู้นำหรือแกนนำที่สามารถเชื่อมต่อคนในชุมชน และสร้างความศรัทธาในการรวมกลุ่ม มีกิจกรรมต่อเนื่อง มีความไวใจ เชื่อใจกัน มีข้อตกลงร่วมกัน ผู้นำจะต้องสร้างความตระหนัก และจะต้องเดินต่อไปอย่างเข้มแข็ง ผู้นำจะต้องมีความชัดเจนมาก โดยสามารถแบ่งผู้นำหรือแกนนำได้ 2 แบบ คือ

(1) ผู้นำ/แกนนำที่เกิดจากการยอมรับของคนในชุมชนจะต้องเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม ผู้นำที่มีความเข้มแข็ง มีความเสียสละ ผู้นำที่สามารถสร้างความตระหนักและความเข้าใจ ซึ่งอาจเป็นคนในชุมชนหรือไม่ก็ได้ แต่ส่วนมากมักเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านภูมิปัญญาหรือเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านต่างๆ และสามารถทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงประโยชน์ในการรวมกลุ่ม โดยมีการชักชวนให้เกิดการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การออมเงิน การทำผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน เป็นต้น

(2) ผู้นำ/แกนนำที่เกิดจากการได้รับมอบหมายตามนโยบายของภาครัฐเพื่อขับเคลื่อนนโยบายของภาครัฐให้เกิดเป็นรูปธรรมในการรวมกลุ่มกัน เพื่อกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

2) วัตถุประสงค์ร่วมกัน การรวมกลุ่มเกิดจากการการที่ชุมชนมีวัตถุประสงค์ความต้องการ หรือมีเป้าหมายเดียวกันโดยวัตถุประสงค์ในการร่วมกัน และรวมตัวกันภายในคนในชุมชนหรือคนในพื้นที่ใกล้เคียง คือ

(1) เกิดจากการประสบปัญหาเดียวกัน และรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาที่นั้นๆ โดยการแก้ปัญหาเกิดจากการนำความรู้ภายในชุมชนหรือภูมิปัญญาหรือทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์

(2) เกิดจากการส่งเสริมหรือนโยบายของภาครัฐ เพื่อให้ชุมชนรวมกลุ่มกัน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายจากทางภาครัฐ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในการให้ความรู้หรือ สนับสนุนหรือส่งเสริมให้กิจกรรมในการรวมกลุ่มสำเร็จ

3) การเสริมสร้างกำลังใจให้สมาชิกกลุ่มเมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันภายในกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ โดยมีการตกลงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมาย โดยผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม จะมีการมอบหมายงานและหน้าที่ตามความถนัดของสมาชิกแต่ละคน เมื่อสมาชิกสามารถดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ ภายในกลุ่มจะมีการกล่าวชื่นชม ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ในการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จกับสมาชิกอื่นๆ และหากเกิดการผิดพลาดสมาชิกในกลุ่มจะรวมกันเพื่อให้กำลังใจ และหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นต่อไป

4) การร่วมลงทุนหรือระดมทุนการก่อตั้งกลุ่มต้องมีเงินทุนเพื่อนำมาใช้หมุนเวียนภายในกลุ่ม เพื่อลงทุนในการทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ โดยเงินทุนที่นำมาใช้ หมุนเวียนเกิดจาก

(1) การระดมทุนจากสมาชิกภายในกลุ่ม โดยมีการร่วมลงทุนจากสมาชิกซึ่งกลุ่ม มีการกำหนดเป็นจำนวนหุ้นในการลงทุนโดยเริ่มที่ขั้นต่ำ จำนวน 100 บาท เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียน ภายในกลุ่มแต่นอกจากนี้ผู้นำ/ประธานกลุ่มมีการสนับสนุนทุนของตนเองเพิ่มเติม เพื่อให้กลุ่มสามารถ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนดได้

(2) การได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจชุมชน โดยหน่วยงานต่างๆ จะสนับสนุนทุนในการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ รวมทั้ง ให้คำแนะนำในการใช้ทุนดังกล่าวเพื่อดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มให้ลุล่วงเป็นไปตามเป้าหมาย ที่ทางผู้สนับสนุนทุนหรืองบประมาณได้ตั้งไว้

1.2 การร่วมคิด

เมื่อเกิดการรวมกลุ่มและมีการแบ่งงานกันตามหน้าที่ การระดมพลังความคิด โดยผ่านการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา โดยกลุ่มจะประชุมร่วมกันเดือนละ 1 ครั้ง หรือหากเกิดปัญหาขึ้นภายในกลุ่ม ส่วนใหญ่จะมีการประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะสมาชิกในกลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมา โดยการรวมกลุ่มจะมีกระบวนการขั้นตอน ดังนี้

1) ร่วมระดมความคิด เพื่อกำหนดแนวทางหรือทิศทางของกลุ่ม รวมทั้งสอบถามความต้องการของสมาชิกในกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ หรือการทำกิจกรรมใหม่ๆ

2) ร่วมกันวิเคราะห์ พุดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม โดยสมาชิกอื่นๆ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและเสนอแนวทางหรือวิธีหรือแผนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาพูดคุยกัน และเรียนรู้วิธีการหรือแนวทางการแก้ปัญหาจากผู้มีประสบการณ์ หรือจากการหาคำตอบแบบลองผิดลองถูก และนำมาสรุปร่วมกัน หากเกิดปัญหาแบบเดิมสมาชิกในกลุ่มสามารถแก้ไขปัญหได้ตามแนวทางที่กลุ่มได้ร่วมกันเสนอไว้

3) ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม และแบ่งหน้าที่ของสมาชิกอย่างชัดเจนตามความสมัครใจและความถนัด โดยสมาชิกในกลุ่มจะยอมรับและเข้าใจบทบาทของแต่ละคน ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจกันระหว่างสมาชิก เพื่อให้สมาชิกทุกคนทราบถึงบทบาท หน้าที่ และการดำเนินงานของตนเองที่มีต่อกลุ่ม

4) ร่วมกำหนดมาตรฐานและคุณภาพในการทำกิจกรรมของกลุ่ม เช่น ผลิตภัณฑ์กลุ่ม หรือมาตรฐานในการทำงานร่วมกัน โดยสมาชิกภายในกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างอิสระ และมีการออกเสียงของสมาชิกอื่นๆ ซึ่งอาจเกิดจากประสบการณ์หรือเกิดจากการเรียนรู้จากช่องทางต่างๆ

5) สมาชิกกลุ่มมีการวิเคราะห์ตนเอง ทั้งภายในกลุ่ม และจากข้างนอก ศึกษากลไกและวิเคราะห์การตลาด เพื่อให้กลุ่มสามารถหาตลาด ผู้บริโภค และกำหนดการดำเนินงานของกลุ่ม และมีการวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า โดยการนำวัตถุดิบหรือทรัพยากรในพื้นที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการทำกิจกรรมของกลุ่ม

1.3 การร่วมดำเนินการ

เมื่อสมาชิกในกลุ่มได้รับมอบหมายตามบทบาทและหน้าที่ของตน เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันกำหนดขึ้น

1) สมาชิกกลุ่มมีการดำเนินงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นและบรรลุตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนดขึ้น โดยสมาชิกกลุ่มมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำหน้าที่ของตนให้สมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มทราบ

2) ภายในกลุ่มมีการประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของสมาชิกในกลุ่ม หรือกิจกรรมของกลุ่มเพื่อสรุปผลสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างขั้นตอนการทำกิจกรรมของกลุ่ม เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม การออกไปจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เพื่อนำมาสรุปเป็นแนวทางในการทำงานครั้งต่อไป

3) ภายในกลุ่มมีการนำองค์ความรู้ในชุมชน มาใช้ในการทำกิจกรรมของกลุ่ม โดยให้ภูมิปัญญาหรือสมาชิกที่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ และการดำเนินของกิจกรรมกลุ่มมาเป็นวิทยากรในการให้ความรู้

4) สมาชิกในกลุ่มมีการร่วมกันเพื่อทำกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้ขั้นตอนในการทำกิจกรรมหรือผลิต รวมทั้งสมาชิกสามารถมีความรู้และควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตนเองตั้งแต่การเริ่มต้นกระบวนการผลิตจนกระทั่งสิ้นสุดการผลิตก่อนการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปสู่ตลาดหรือจำหน่าย ซึ่งสมาชิกทุกคนในกลุ่มสามารถตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้

5) กรณีที่เกิดปัญหาขึ้นจากการทำกิจกรรมหรือขั้นตอนการผลิตสมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และสามารถเสนอแนวทางในการแก้ไข รวมทั้งสมาชิกทุกคนร่วมกันยอมรับและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่มีการกล่าวโทษหรือว่าร้ายสมาชิกอื่นๆ โดยกลุ่มจะฝึกให้สมาชิกทุกคนมีภาวะการเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมและการแก้ปัญหา

6) ในการดำเนินงานหรือทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มมีการสนับสนุนซึ่งกันและกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเอง และพัฒนากลุ่มอย่างสม่ำเสมอ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้ออกไปเรียนรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจ และนำกลับมาถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้ฟังและร่วมกันลงมือทำเพื่อลองผิดลองถูกร่วมกัน จนกระทั่งกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับภายในกลุ่มและสามารถจัดจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กลุ่ม

7) สมาชิกภายในกลุ่มมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเพื่อทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำกิจกรรมของกลุ่ม

1.4 การร่วมสรุปบทเรียน

1) บทเรียนภายใน

(1) สมาชิกในกลุ่มมีการเรียนรู้ ทบทวน และวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของกลุ่ม รวมทั้งมีการประเมินตนเองในการทำกิจกรรมของกลุ่มว่ามีการประสบความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด โดยผู้นำกลุ่มและสมาชิก มาร่วมกันสรุปเป็นบทเรียนของกลุ่ม

(2) ในการทำกิจกรรมหรือการผลิตของกลุ่ม ได้นำภูมิปัญญาในชุมชน หรือนำประสบการณ์ที่สมาชิกได้รับมาร่วมกันบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือมีการถ่ายทอดให้กับสมาชิกภายในกลุ่มหรือสมาชิกใหม่ ให้เข้าใจถึงการดำเนินงาน และแนวทางการป้องกัน และการแก้ปัญหาของกลุ่ม

(3) จากลายลักษณ์อักษรหรือการถ่ายทอดประสบการณ์สมาชิกภายในกลุ่ม สามารถนำมารวบรวมและจัดเก็บเป็นองค์ความรู้ เพื่อใช้สำหรับให้คนในกลุ่มหรือผู้ที่สนใจสามารถนำไปศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือการดำเนินงานภายในกลุ่มได้

(4) ภายในกลุ่มหรือชุมชนมีเวทีสำหรับสมาชิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยสามารถนำความรู้และประสบการณ์นั้นไปปฏิบัติได้จริง

2) บทเรียนภายนอก

(1) สมาชิกภายในกลุ่มมีการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับหลักจากการอบรมจากหน่วยงานหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่ถูกจัดขึ้น นำมาถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มทราบถึงการดำเนินงานหรือกิจกรรมที่ได้รับทราบมา

(2) สมาชิกที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้สามารถนำความรู้ที่ได้รับมารวมกับสมาชิกอื่นๆ ในการถอดสรุปเป็นบทเรียน เพื่อใช้ถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มทราบและสามารถนำความรู้นั้นมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมและการดำเนินงานของกลุ่ม

(3) กลุ่มหรือสมาชิกสามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้รับจากการถ่ายทอดหรืออบรมมาต่อยอดเป็นฐานขององค์ความรู้ในการศึกษาเพื่อพัฒนากิจกรรมหรือการดำเนินงานภายในกลุ่ม

1.5 การร่วมรับผล

1) รับผลที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์

(1) เมื่อกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มจนประสบความสำเร็จ จะมีการประชุมสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละครั้ง โดยถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ และสามารถเก็บรวบรวมเป็นองค์ความรู้ได้

(2) เมื่อสมาชิกที่ดำเนินการในงานกลุ่มประสบความสำเร็จนอกจากมีการถ่ายทอดให้สมาชิกอื่นๆ ได้รับทราบแล้วยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับสมาชิกหรือภูมิปัญญาที่นำความรู้มาถ่ายทอดให้ภายในกลุ่มได้ทราบ

(3) เกิดการเรียนรู้และให้กำลังใจระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มที่มีการเสียสละไปอบรมเพื่อนำความรู้จากทั้งภายในและภายนอกมาถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้ทราบและสามารถดำเนินการตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดกิจกรรมไว้ได้

2) ผลประโยชน์ที่เป็นค่าตอบแทน

(1) เงินปันผลเป็นผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับเป็นรายปีจากการลงทุนหรือหุ้นร่วมกันเป็นทุนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม รวมทั้งจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายสู่ตลาดภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เมื่อครบปี สมาชิกในกลุ่มจะมีการประชุมกันชี้แจงและแบ่งผลประโยชน์กันตามสัดส่วนที่สมาชิกควรได้รับ

(2) ค่าจ้างหรือค่าแรงเนื่องจากในปัจจุบันการรวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง กลุ่มจึงต้องมีการบริหารจัดการเพิ่มเติม เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเป็นค่าครองชีพรายวัน ดังนั้น ในบางกลุ่มจึงมีการใช้รูปแบบการจ้างแรงงานในชุมชนหรือสมาชิกเพื่อขับเคลื่อนให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ โดยในการจ้างหรือให้ค่าแรง โดยกลุ่มจะประชุมร่วมกัน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และสัดส่วนค่าจ้างที่ได้รับ โดยกำหนดเป็นระเบียบหรือลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบและมีการบริหารกลุ่มที่โปร่งใส

ตัวบ่งชี้ที่ 2 องค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้

2.1 วิธีการเรียนรู้

1) ภายในชุมชน

(1) มีการจัดการความรู้ในชุมชนโดยกำหนดผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น ปราชญ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือชุมชน สมาชิกกลุ่มที่มีประสบการณ์

(2) องค์ความรู้ต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนมีการถ่ายทอดให้คนในชุมชน หรือสมาชิกกลุ่ม รวมถึงสามารถถ่ายทอดให้คนภายนอกรับรู้และนำไปปฏิบัติได้

(3) สมาชิกภายในชุมชนหรือกลุ่มเป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ เพื่อดำรงไว้หรืออนุรักษ์องค์ความรู้นั้นให้สืบทอดต่อไป และมีการสร้างทายาทรุ่นใหม่ๆ ขึ้น เพื่อสืบทอดองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป

(4) สมาชิกในชุมชนหรือกลุ่มสามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งหรือศูนย์เรียนรู้ที่กลุ่มจัดตั้งขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชนหรือกลุ่ม และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้จริง

(5) มีการสร้างเวทีเพื่อใช้สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มขึ้นภายในชุมชน และมีการจัดการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์กันอย่างสม่ำเสมอ

2) ภายนอกชุมชน

(1) การส่งสมาชิกในกลุ่มเข้าร่วมอบรมหรือศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอก เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม และสร้างความตระหนัก ให้ผู้ได้รับการอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ เพื่อให้คนในกลุ่มหรือชุมชนเกิดการเรียนรู้ และมีการถอดสรุปเป็นบทเรียนเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของกลุ่มต่อไป

(2) การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลภายนอกต่างๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ ที่ให้ความรู้ต่างๆ เป็นต้น โดยสมาชิกสามารถนำความรู้มาถ่ายทอดภายในกลุ่มและดำเนินงานกลุ่มตามความรู้ที่ได้รับมา อาจเป็นการลองผิดลองถูก จนสามารถปรับใช้ให้เข้ากับการดำเนินงานของกลุ่ม และสามารถนำมาเป็นประสบการณ์ไปใช้แลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มหรือเครือข่ายได้

2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

1) ปัจจัยภายใน

(1) สมาชิกภายในกลุ่มหรือชุมชนมีความสนใจอยากเรียนรู้การดำเนินงานขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมภายในกลุ่ม และมีการลองผิดลองถูก เพื่อใช้ประยุกต์กับการทำกิจกรรมของกลุ่ม

(2) ภายในกลุ่มมีสมาชิกหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดความรู้ความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่า และก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนหรือกลุ่ม และสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาเพิ่มเติมต่อยอดในกระบวนการผลิตหรือการทำกิจกรรมของกลุ่ม

(3) กลุ่มมีความพร้อมทั้งด้านองค์ความรู้ ผู้ถ่ายทอดและอุปกรณ์ที่สามารถถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์กับสมาชิกในกลุ่มได้ทราบถึงกระบวนการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมและสามารถนำความรู้ ที่ได้ปฏิบัตินำไปต่อยอดสร้างเป็นอาชีพของตนเอง และถ่ายทอดให้สมาชิกอื่นๆ ได้ทราบและสามารถปฏิบัติได้เช่นกัน

2) ปัจจัยภายนอก

(1) การเข้ามามีส่วนร่วมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ส่งเสริม จัดการอบรมให้กับสมาชิกในกลุ่ม หรือพากลุ่มต่างๆ ไปศึกษาดูงาน เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมของกลุ่ม

(2) การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการถ่ายทอดประสบการณ์กันระหว่างกลุ่ม เพื่อนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ต่อไป

3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ภายในชุมชนมีทรัพยากรหรือวัตถุดิบที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการผลิตหรือการทำกิจกรรมของกลุ่ม โดยการนำทรัพยากรมาใช้ได้อย่างสูงสุด อาจเกิดจากการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น หรือจากสมาชิกสู่สมาชิก ซึ่งเป็นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างรายได้ให้กับกลุ่มหรือชุมชน

ตัวบ่งชี้ที่ 3 การนำไปใช้ประโยชน์

3.1 ระดับสมาชิก

1) สมาชิกในกลุ่มสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากภูมิปัญญา หรือจากความรู้ หรือจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มาใช้ต่อยอด ประยุกต์ใช้ในการสร้างอาชีพ รายได้ของตนเอง หรือของกลุ่มรวมทั้งนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม

2) จากการนำความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดและประสบการณ์ ที่นำมาใช้พัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม ทำให้เกิดรายได้ และมีเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรม หรือนำมาใช้พัฒนาสมาชิกในกลุ่มให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น

3) มีการนำเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาช่วยในกระบวนการผลิตหรือการทำกิจกรรมของกลุ่มโดยสมาชิกทุกคนและผู้สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้

3.2 ระดับกลุ่ม

1) สมาชิกในกลุ่มสามารถสรุปและนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการผลิตหรือการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม มาสรุป และรวบรวมเป็นองค์ความรู้ของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นความรู้และประสบการณ์ ในการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ระหว่างกลุ่มที่สนใจ และสามารถสร้างหรือจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กลุ่มหรือชุมชนอื่นๆ เข้ามาศึกษาดูงาน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดไปปฏิบัติให้เหมาะสมกับกลุ่มของตนเองจนประสบความสำเร็จได้

2) มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ โดยที่กลุ่มหรือผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษากระบวนการผลิตหรือกิจกรรมของกลุ่ม สามารถนำไปต่อยอดประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับไป เพื่อดำเนินงานของกลุ่มจนประสบความสำเร็จ

3.3 ระดับชุมชน

1) สมาชิกในกลุ่มสามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ ไปถ่ายทอดให้กับเยาวชนหรือบุคคลที่สนใจภายนอกกลุ่มหรือพื้นที่ ให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพ และสร้างเป็นรายได้เสริม รวมทั้งนำไปสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยผลประโยชน์ที่ได้รับเป็นเงินสามารถนำกลับมาช่วยกลุ่มหรือชุมชนได้ เช่น การให้ทุนค่าเล่าเรียนบุตร การช่วยเหลือคนในชุมชน กรณีเกิดการเจ็บป่วยหรือ ถึงแก่ชีวิต เป็นต้น

2) มีการนำความรู้และประสบการณ์มาต่อยอดพัฒนากระบวนการผลิตและกิจกรรมของกลุ่มจนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหรือชุมชนไปช่วยในงานต่างๆ ได้ เช่น วันเด็ก ปีใหม่ ทำบุญในวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งนำมาใช้เป็นของที่ระลึกในวันสำคัญ หรือมอบให้บุคคลสำคัญ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับกลุ่มหรือชุมชน

จากการสำรวจและสัมภาษณ์กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยสามารถสรุปและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ต้องมีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม เป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงาน หากแต่บริบทของวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่มีการผลิตเปลี่ยนหน้าที่รับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้ไม่เกิดการเกื้อหนุน การช่วยเหลือ และความต่อเนื่องในการทำงาน เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาด้านการตลาด เป็นปัญหาใหญ่ของวิสาหกิจชุมชนจำนวนมาก เพราะการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนส่วนมากเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่ซึ่งมักจะขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการ และวิถีชาวบ้านมักใช้การผลิตนำการตลาด กล่าวคือ ผลิตสินค้าในสิ่งที่ตนเองชอบหรือมีความชำนาญ เมื่อผลิตเสร็จแล้วจึงหาตลาดรองรับ ซึ่งตามหลักการบริหารการตลาด ผู้ผลิตควรสำรวจตลาดก่อนว่าผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าแบบใดและมีราคาเท่าไร กลุ่มผู้บริโภคเป็นคนกลุ่มใด เพื่อที่จะได้ผลิตสินค้าและบริการตามความต้องการของผู้บริโภคหรือตลาด

ช่องทางการจัดจำหน่ายและการขยายตลาดเป็นอีกปัญหาที่พบ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนจำนวนไม่น้อย มีช่องทางการจัดจำหน่ายน้อย ซึ่งอาศัยงานแสดงสินค้าของหน่วยงานภาครัฐกับการขายหน้าร้านของตนเองเป็นหลัก ปัญหาการขาดแหล่งจำหน่ายสินค้า คือ ไม่มีสถานที่หรือพื้นที่ในการจัดจำหน่ายสินค้า ปัญหาการขาดเครือข่ายในการจำหน่ายสินค้า คือ การขาดผู้นำกลุ่มที่ร่วมสินค้าไปจัดจำหน่ายให้กับผู้บริโภคโดยตรง การทำการตลาดต่างประเทศก็เป็นปัญหาหนึ่ง เพราะการขาดความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่

2) ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน พบว่าวิสาหกิจชุมชนบางแห่งไม่มีระบบการจัดทำบัญชีที่ดี และครอบคลุมทำให้ไม่ทราบต้นทุนการผลิตที่แท้จริง ซึ่งมีการนำเงินหมุนเวียนของวิสาหกิจชุมชนไปใช้ปะปนกับค่าใช้จ่ายส่วนตัว หรือในบางกรณีที่มีการขึ้นทะเบียนมากกว่า 1 กลุ่ม โดยไม่มีการจำแนกแยกแยะระบบบัญชีของแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน ทำให้การใช้เงินทุนหมุนเวียนปะปนกันจนไม่สามารถจำแนกได้ว่ารายได้หลักมาจากกลุ่มใด และรายจ่ายหมดไปกับกลุ่มใด เมื่อเกิดปัญหาด้านการขาดเงินลงทุนเพื่อพัฒนาหรือดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน จึงไม่มีโอกาสในการขอสินเชื่อกับหน่วยงานที่สนับสนุนแหล่งเงินทุน อันดับต่อมาคือ ปัญหา การขาดกระแสเงินสดหมุนเวียนในองค์กร เพราะผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจำนวนหนึ่ง ขายสินค้า ด้วยระบบเงินเชื่อให้แก่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งพ่อค้าคนกลางหรือผู้ที่มาซื้อไปขายต่อ จะจ่ายค่าสินค้าก็ ต่อเมื่อนำสินค้าไปแล้วขายได้ ซึ่งระบบนี้เกิดจากความไว้วางใจและเกิดขึ้นโดยทั่วไปในระบบการค้า ของสังคมชนบท

3) ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาที่เกิดจากต้นทุนของวัตถุดิบเพื่อการผลิต เนื่องด้วยวิสาหกิจชุมชนจำนวนไม่น้อยไม่ได้ผลิตสินค้าที่ใช้วัตถุดิบที่มาจากฐานทรัพยากรในท้องถิ่น จึงทำให้มีค่าใช้จ่ายด้านต้นทุน วัตถุดิบเพราะการกำหนดราคาวัตถุดิบขึ้นอยู่กับผู้ขายวัตถุดิบ นอกจากนั้นผู้ผลิตบางรายที่ซื้อวัตถุดิบในท้องถิ่น โดยเฉพาะวัตถุดิบที่มาจากทรัพยากรธรรมชาติ ก็มีปัญหาด้านแคลนวัตถุดิบเพราะใช้ วัตถุดิบธรรมชาติมากเกินไปจนธรรมชาติไม่สามารถฟื้นฟูและเจริญเติบโตได้ทันกับปริมาณการใช้ นอกจากนั้นก็เป็นปัญหาด้านการพัฒนาตนเองไปสู่การได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิต เช่น วิสาหกิจที่เป็นผู้ผลิตอาหาร เครื่องดื่ม ก็ต้องการพัฒนาตนเองไปสู่การได้รับการรับรองมาตรฐานขององค์การอาหารและยา (อ.ย.) หรือการพัฒนาตนเองไปสู่การได้รับใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ซึ่งวิสาหกิจจำนวนมากยังไม่สามารถพัฒนาตนเองในมาตรฐานดังกล่าวได้ ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค

4) ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้ประกอบการจำนวนมาก ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินงานเช่น การสร้างเว็บไซต์หรือโฮมเพจเพื่อการสื่อสารและ ประชาสัมพันธ์ หรือไม่มีการใช้ระบบโปรแกรมทางด้านบัญชีที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการช่วยทำงาน ซึ่งมีบางวิสาหกิจที่ได้รับการสนับสนุนโปรแกรมสำเร็จรูปทางด้านบัญชีเพื่อใช้งานในวิสาหกิจ แต่พอไปอบรมมาแล้ว ในทางปฏิบัติก็ไม่สามารถทำได้ ซึ่งทำให้ถึงแม้จะมีโปรแกรมสำเร็จรูปแต่ก็ยังทำบัญชี แบบเก่าอยู่

5) ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่สร้างความดึงดูดให้แก่ผู้บริโภคทั้งในส่วนของบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดสมุทรปราการจำนวนมากต่างก็ยอมรับว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตนเอง รวมไปถึงบรรจุภัณฑ์ยังไม่ดีเท่าที่ควร ถึงแม้บางวิสาหกิจจะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เช่น มหาวิทยาลัยใน พื้นที่ เพื่อช่วยในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ แต่ก็ยังไม่สามารถส่งผลิตภัณฑ์ตามที่ต้องการได้ เพราะมีต้นทุนค่อนข้างสูง ดังนั้นวิสาหกิจต่างๆ จึงมีความจำเป็น

อย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาการออกแบบ ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ด้วยตนเอง โดยใช้วัสดุหรือวัตถุดิบ ที่หาได้จากท้องถิ่นหรือสั่งผลิตจาก โรงงานอุตสาหกรรมได้ในราคาไม่สูงมาก นอกจากนี้ พบว่า ในบางวิสาหกิจที่มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีและสามารถเข้าสู่ตลาดผู้บริโภคได้ดีแล้ว อาจโดนลอกเลียนแบบจากผู้ผลิตสินค้าแบบเดียวกัน แต่นำมาจำหน่ายในราคาที่ถูกลงกว่าที่วิสาหกิจ ชุมชนจำหน่าย

6) ปัญหาต้นทุนการผลิต จากการศึกษาพบว่าการผลิตจำนวนมากเป็นงานฝีมือ โดยใช้ทักษะแรงงานของสมาชิกผลิตเป็นหลัก โดยมีการใช้เครื่องจักรค่อนข้างน้อย ทำให้ต้นทุน โดยส่วนใหญ่อยู่ที่ต้นทุนค่าจ้างแรงงานเพื่อการผลิต ซึ่งเมื่อรวมต้นทุนทุกอย่างเมื่อผลิตสินค้าเสร็จ และตั้งราคาจำหน่าย ทำให้มีราคาจำหน่ายค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับสินค้าประเภทเดียวกันกับสินค้า จากโรงงาน อุตสาหกรรมที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ ซึ่งถ้าผู้ประกอบการรายได้ ไม่มีการกำหนด ตำแหน่ง ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ดี และ/หรือไม่มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีแล้ว การผลิตเพื่อขายสินค้า และแข่งขันกับคู่แข่งอื่นๆ ทำได้ค่อนข้างลำบาก

4. แนวทางในการพัฒนาให้เอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

จากผลการศึกษากลุ่ม องค์กร ชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี กระบวนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย ลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ องค์กรประกอบการเรียนรู้ ปัจจัยการเรียนรู้ รวมทั้งการนำไปใช้ประโยชน์และ ตัวบ่งชี้ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวมาวิเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาที่เอื้อต่อ การเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชนใน ชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ

1.1 กระบวนการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1) ลำดับขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้

(1) การรวมคน ต้องมีผู้นำหรือแกนนำที่สามารถเชื่อมต่อกันในชุมชน และสร้างความศรัทธาในการรวมกลุ่ม ผู้นำจะต้องสร้างความตระหนัก และมีความชัดเจนมาก โดย ผู้นำ/แกน นำอาจมาจากการยอมรับของคนในชุมชน หรือได้รับมอบหมายตามนโยบายของภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายของภาครัฐให้เกิดเป็นรูปธรรมในการรวมกลุ่มกัน เพื่อกระทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกัน เสริมสร้างกำลังใจซึ่งกันและกัน มีข้อตกลงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมาย ร่วมลงทุนหรือระดมทุน โดยเงินทุนที่นำมาใช้หมุนเวียนเกิดจากการระดมทุนจากสมาชิกภายในกลุ่ม หรือการได้รับทุน สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน เพื่อนำมาใช้ หมุนเวียนภายในกลุ่มและทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ

(2) การร่วมคิด ระดมความคิดจากสมาชิกในกลุ่ม เพื่อกำหนดแนวทางหรือทิศทางของกลุ่ม และสอบถามความต้องการของสมาชิกในกลุ่มเพื่อทำผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและเสนอแนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมกันวางแผนในการดำเนินงานของกลุ่ม แบ่งหน้าที่ตามความถนัดของสมาชิกแต่ละคน ร่วมกันกำหนดมาตรฐานและคุณภาพของผลิตภัณฑ์กลุ่ม

(3) ร่วมดำเนินการ การดำเนินงานของสมาชิกตามที่ได้รับมอบหมาย ติดตามผลการดำเนินงานของสมาชิกในกลุ่ม สรุปผลสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม มีการนำองค์ความรู้ในชุมชนร่วมกันเพื่อทำผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม สมาชิกมีความรู้และควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การเริ่มต้นกระบวนการผลิตจนกระทั่งสิ้นสุดการผลิต ก่อนการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปสู่ตลาดหรือจำหน่าย สามารถตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้ กรณีที่เกิดปัญหาขึ้นจากการทำงานทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยไม่มีการกล่าวโทษ ฝึกให้สมาชิกทุกคนมีภาวะการเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมและการแก้ปัญหา สนับสนุนซึ่งกันและกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเอง และพัฒนากลุ่มอย่างสม่ำเสมอ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ออกไปเรียนรู้ในเรื่องที่สนใจ และนำกลับมาถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้ฟัง และร่วมกันลงมือทำเพื่อลองผิดลองถูก จนกระทั่งกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับ

(4) ร่วมสรุปบทเรียน บทเรียนภายใน การสรุปความรู้จากการผลิตของกลุ่ม สรุปความรู้ที่ได้ไปใช้ในการถ่ายทอดให้กับกลุ่มอื่นหรือผู้ที่สนใจ รวบรวมปัญหา อุปสรรค การทบทวนการทำงานร่วมกัน และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มหรือเกิดขึ้นจากการผลิตของกลุ่ม ส่วนบทเรียนภายนอกเกิดจากการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมหน่วยงานหรือกลุ่มต่างๆ ที่จัดขึ้นมาสรุปและถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มทราบ และนำความรู้มาปรับใช้กับการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

(5) ร่วมรับผล แบ่งออกได้ 2 รูปแบบ คือผลประโยชน์ที่เป็นเงินและไม่เป็นเงิน โดยการรับผลที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่เข้ารับการอบรมและนำความรู้ที่ได้ถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ เพื่อที่สมาชิกในกลุ่มสามารถเก็บรวบรวมเป็นองค์ความรู้ได้ ความภาคภูมิใจเมื่อกลุ่มหรือสมาชิกในกลุ่มที่ดำเนินการสำเร็จตามเป้าหมาย การให้กำลังใจและชื่นชมสมาชิกที่เสียสละทำงานเพื่อกลุ่มหรือชุมชน ผลประโยชน์ที่เป็นเงินอยู่ในรูปแบบเงินปันผลที่สมาชิกได้รับจากการลงทุนหรือหุ้นร่วมกัน หรือเป็นค่าจ้างหรือค่าแรง และจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตขึ้นเพื่อจำหน่าย โดยแบ่งผลประโยชน์กันตามสัดส่วนที่สมาชิกควรได้รับ

1.2 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1) วิธีการเรียนรู้

(1) วิธีการเรียนรู้ภายในชุมชนเกิดจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สมาชิกในกลุ่มมีช่องทางการแสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดมา มีแหล่งจุดเรียนรู้ภายในชุมชน มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สม่ำเสมอ

(2) วิธีการเรียนรู้ภายนอกชุมชน การส่งสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมอบรมหรือศึกษาดูงาน หรือศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

(1) ปัจจัยภายใน สมาชิกภายในกลุ่มมีความสนใจอยากเรียนรู้ ภายในกลุ่มมีสมาชิกหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ ความพร้อมทั้งด้านความรู้และอุปกรณ์ที่สามารถถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ทราบและสามารถปฏิบัติได้

(2) ปัจจัยภายนอก การส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน หรือการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม

(3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม กลุ่มหรือชุมชนมีทรัพยากรหรือวัตถุดิบที่สามารถนำมาใช้ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ และสมาชิกเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการนำทรัพยากรหรือวัตถุดิบต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาใช้ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหรือชุมชนให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ให้กับกลุ่ม

1.3 การนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1) ระดับสมาชิก

(1) สมาชิกในกลุ่มได้รับผลประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบของเงินปันผลหรือค่าตอบแทน

(2) สมาชิกในกลุ่มมีความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดจากผลิตผลิตภัณฑ์

(3) มีเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม เพื่อนำมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์

2) ระดับกลุ่ม

(1) สมาชิกในกลุ่มสามารถสรุปและนำความรู้ที่ได้จากการผลิต ผลิตภัณฑ์ไปถ่ายทอดหรือเผยแพร่ให้กับกลุ่มอื่นๆ ที่สนใจ และสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กลุ่มหรือชุมชนอื่นเข้ามาศึกษาดูงานได้

(2) การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ

3) ระดับชุมชน

- (1) การนำผลประโยชน์ที่ได้รับกลับมาช่วยในกลุ่มหรือชุมชน
- (2) การนำผลิตภัณฑ์ไปช่วยในงานต่าง ๆ ของกลุ่มหรือชุมชน
- (3) มีการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหรือชุมชน มาเป็นของที่ระลึกในวันสำคัญ หรือมอบให้บุคคลสำคัญ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับกลุ่มหรือชุมชนของตนเอง

2. การจัดการความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1) มีผู้นำที่ดี ที่มีความคิดริเริ่มกล้าเปลี่ยนแปลงนี้ มีความชวนชวนหาแนวร่วม ในการดำเนินกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา และกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มและชุมชน ของตนเอง มีความรู้ ความสามารถ สามารถรวบรวมคนมาทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน มอบหมายงานตามความถนัดของแต่ละบุคคลรวม มีกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม อย่างเป็นระบบ เพื่อให้สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับจากภายในและ ภายนอกรวมทั้งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างเป็นมูลค่าให้เกิดประโยชน์อย่างเต็ม ประสิทธิภาพ

2) กรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี: ต้องมีกรรมการชุมชน ที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใสเมื่อสมาชิกได้รับความยุติธรรม มีการบริหารงานแบบโปร่งใส มีการบริหารงานที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีการบริหารจัดการที่ดี สมาชิกมีความสุข ได้รับความเป็นธรรม เป็นสาเหตุให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง และสมาชิกได้รับ ผลประโยชน์เป็นที่พอใจ จึงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3) มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึก เพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ มีการร่วมดำเนินการ มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ ร่วมสรุปบทเรียนร่วมประเมินผลการดำเนินการ ร่วมปรับปรุง ดำเนินการหากไม่สำเร็จ เมื่อมีปัญหาสมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4) มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องต้องมีการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชน อย่างสม่ำเสมอเช่น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเก้าแสน มีการพัฒนาชุมชนอยู่ตลอดเวลา และมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชน นอกชุมชน รวมถึงหน่วยงานที่สนใจมาศึกษาดูงาน ของกลุ่มอยู่ตลอดเวลา

5) มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ ต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธี/สิ่งใหม่ หรือพัฒนาให้ดีกว่าเดิม

6) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดีต้องมีระบบการเก็บความรู้ทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบโดยเข้าใจได้ง่าย

7) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน: ต้องมีความร่วมมือในด้านทุนกิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท

3. การบริหารจัดการชุมชนที่ดี ดังนี้

1) การวางแผนการดำเนินงาน ลักษณะของการบริหารจัดการแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตามรายละเอียดดังนี้

(1) กลุ่มที่มีการบริหารจัดการกิจกรรมโดยภาครัฐ มีระบบการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีการกำหนดวาระการประชุม มีการประชุมวางแผนดำเนินงาน มีการจัดตั้งงบประมาณ มีการติดตามผล การทบทวนปัญหาและการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบของการปฏิบัติราชการ ดังนั้น การบริหารจัดการโดยกลุ่มที่เป็นภาครัฐจึงมีแนวทางที่ชัดเจนในทุกระดับ

(2) กลุ่มที่บริหารจัดการโดยผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำแบบปราชญ์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน มักมีความยืดหยุ่นสูงในการบริหารจัดการ โดยอาจไม่จำเป็นต้องทำตามขั้นตอนของหลักการบริหารเสมอไป และมักใช้แนวทางในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหลัก ทั้งนี้ อาจมองว่ากลุ่มที่กล่าวมานี้เป็นนายของตนเองจึงไม่จำเป็นต้องกังวลในขั้นตอนการบริหารจัดการมากนัก เพียงแต่อาศัยประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นความชำนาญ ทำให้รู้ถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขเป็นอย่างดี อีกทั้งกิจกรรมในระดับชุมชนซึ่งมีแต่คนรู้จักกัน จึงไม่รู้สึกรังเกียจหากเกิดข้อผิดพลาดเล็กน้อยในการบริหารจัดการ

2) การจัดการโครงสร้าง การจัดการโครงสร้างของกลุ่มหรือชุมชนมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละและมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นผู้นำสามารถพูดคุยกับสมาชิกและช่วยกันหาแนวทางแก้ไขได้

3) การรับสมาชิก การรับสมาชิกของกลุ่มที่สำรวจพบมีทั้งรับโดยหน้าที่ เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดำเนินงานตามนโยบาย และการรับสมาชิกมีเข้ามาด้วยความสมัครใจ เช่น เกิดความศรัทธา เกิดความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ หรือรักความสนุกสนาน ทั้งนี้ ในกรณีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านคลองยายหลี่ ซึ่งคนที่จะมาเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ ต้องมีการตรวจสอบโดยให้สมาชิกจากภายในชุมชน โดยให้สมาชิก 2 คนรับรอง ถึงจะเข้ากลุ่มได้ เป็นการถ่วงดุลการรับสมาชิก แสดงให้เห็นถึงกลุ่มมีกฎ ระเบียบ แบบแผนในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

4) การแบ่งหน้าที่ ความแตกต่างกันในบางประการ โดยทั่วไปแล้วผู้นำจะเป็นคนทำหน้าที่ แบ่งงานหรือกิจกรรมต่างๆ ส่วนมากหัวหน้ากลุ่มจะเป็นสมาชิกในกลุ่มเป็นคนคัดเลือกขึ้นมา โดยพิจารณาจากความสามารถและความตั้งใจจริงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เกิดความชัดเจน ในการดำเนินงาน หากแต่บริบทของกลุ่มขนาดเล็กอาจไม่จำเป็นต้องมีหน้าที่ตายตัว การเกื้อหนุน การช่วยเหลือ และผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าที่ซึ่งกันจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มขนาดเล็ก

5) การควบคุมผลการดำเนินงาน กลุ่มที่บริหารจัดการโดยองค์กรภาครัฐมีส่วนร่วม เข้ามามีส่วนในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะมาในรูปแบบของการช่วยเหลือ ด้านต่างๆ เป็นการควบคุม ไปในตัว มีการตั้งคณะกรรมการในการบริหารงาน มีโครงสร้างที่ชัดเจน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และผู้นำเป็นผู้ที่เสียสละ มีการทำงานอย่างโปร่งใส

4. การพัฒนาการตลาด บรรจุภัณฑ์ เทคโนโลยี การเงิน ดังนี้

1) การพัฒนาตลาดโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบตลาด และเพิ่มช่องทาง ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมทั้งการให้บริการ เนื่องจากบางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ออกมาแล้ว ไม่มีตลาดในการรองรับสินค้า ซึ่งกลุ่มควรมีการสำรวจตลาดก่อนว่าผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าหรือ การบริการแบบใด เพื่อทำการผลิตสินค้าและบริการให้ตรงตามความต้องการและสร้างกลยุทธ์ การตลาด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างนวัตกรรมสินค้าใหม่ ๆ การหาตลาดใหม่ การหาช่องทาง การจัดจำหน่ายที่ครอบคลุมซึ่งมีหลากหลายวิธี รวมถึงสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายโดยจัดให้ มีการจัดตั้งศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายในตลาดชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ตลาดภายในประเทศ หรือหากชุมชนมีศักยภาพสูงก็สามารถพัฒนาไปถึงตลาดในต่างประเทศด้วยก็ได้

2) ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานองค์การอาหารและยา (อย.) โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ One Tambon One Product (OTOP) การรับรอง Good Manufacturing Practice (GMP)

3) ควรมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์และการบรรจุหีบห่อให้มีความเป็นเอกลักษณ์ มีความโดดเด่น มีความทนทานและสามารถจดจำได้ง่าย การส่งเสริมจิตใจในตัว ทนต่อการขนย้าย ขนส่ง และ โชว์ตัวเองได้อย่างสะดุดตา สามารถระบุแจ้งเงื่อนไข แจ้งข้อมูลเกี่ยวผลิตภัณฑ์เพื่อจูงใจผู้บริโภค การออกแบบเอื้ออำนวยความสะดวกในการหิ้วหรือถือกลับบ้าน หากบรรจุภัณฑ์ของสินค้า ได้รับการออกแบบเป็นอย่างดี จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคและก่อให้เกิดการซื้อในที่สุด รวมทั้งการลดต้นทุนการผลิต

4) ควรมีการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรอุปกรณ์ที่ทันสมัย มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการผลิตสินค้าทำให้สามารถผลิตได้ในจำนวนที่มากขึ้น และลดระยะเวลาการผลิต ซึ่งเป็นการลดต้นทุนในการผลิต และช่วยให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้ทันตามความต้องการของตลาด โดยเฉพาะกลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีใช้อาหาร ผู้ประกอบการ ต้องยกระดับความรู้ ความสามารถของแรงงานในการใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้น อีกทั้งในอนาคตแรงงาน ทักษะอาจมีไม่เพียงพอ จึงมีแนวโน้มที่ต้องใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาทดแทน แรงงานคนบางส่วนด้วย

5) ด้านการเงิน ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับระบบการเงินและบัญชีมีการจัดทำ บัญชีประมาณการเงินที่ถูกต้องในทุกปี เพื่อให้สามารถวางแผนและควบคุมการดำเนินธุรกิจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการทำระบบบัญชีที่ดีมาใช้ในกลุ่ม อีกทั้งต้องมีความรู้ในเรื่องต้นทุน และจุดคุ้มทุนเพื่อช่วยต่อการตัดสินใจในการทำธุรกิจ